

Rye Galgebakke.

Af *Harald Nielsen.*

Himmelbjergbyen Rye var som bekendt et af Midtpunkterne for Middelalderens Aandsliv i Danmark. Her samledes baade læg og lærd, baade Bisp og Bonde, Ridder og Røver, Markedsgæst og Markedsgøgler ved Sct. Søren's undergørende Kilde, i den domkirke-store Korskirke eller ved de stadig voksende Markeder. — Her samledes ogsaa den jydsk Adel 1534 og kaarede Hertug Christian til Konge, ligesom Byen var Mødested for det betydningsfulde Købstadmøde 1629. Recessen 1536 nævner Rye blandt Købstæderne, men det er hidtil ikke lykkedes at bevise, hvorvidt Byen har haft Købstadprivilegier, egen Magistrat og Borgmester.

Derimod har Byen i Middelalderen udgjort et eget Birk, oprindelig vistnok kun omfattende Rye Sogn og Øm Klosters Jorder i Salten. Birket bekræftes af Christoffer af Bayern 1442: Brev paa al kongelig Ret og Sagefald, som falder i Rye Birk, og i 1445 stadfæstes, at »Em Kloster maa have Birketing udi Rye«. I 1573, 16. Januar »finge Dover Sogn, Rye Sogn og Vissing Sogn og Salten Brev paa at skulle søge Rye Birketing« (Kanc. Brevbøger).

En Del Stednavne omkring Byen minder endnu om Birkets Eksistens: Tinghuset og Tinghusagre (Bren-

tingsagre), Jammerdal, Stejlegaarden, Kop(f)høj, Galgebakken. — Sidstnævnte, en af de voldsomme Bakkekupler Øst for Byen, efterladt af den vigende Is fra den sidste Istid, ligger højt synligt fra Byen, fra det meste af Dover Sogn og Byerne Syd for Mossø. Bakken er 106 m over Havet. En gammel, gaffeldelt Hulvej vringler sig op mellem Lyngtuer og Hvenegræs til Bakkens Fod, hvorfra en Sti kryber op ad selve Højen.

For at faa undersøgt, hvorvidt der ligger nogen Realitet bag Navnet »Galgebakken« og Overleveringen om Henrettelser her, foretog den kendte Arkæolog, Overretssagfører Chr. Holtet, Skanderborg, og Lærer Harald Nielsen, Rye, bistaaet af Kustode Anders Andersen, Øm Kloster, i Oktober Maaned 1944 en Gravning i Galgebakken, der ligger paa Mtr. No. 19 p, Rye By, tilhørende fhv. Kreditforeningsdirektør Knud P. Jensen, Rye.

Bakkens Top er nogenlunde oval, 11 m paa den længste og 7 m paa den bredeste Led. Den er begroet af forholdsvis ungt Egepur paa den nordre Side, Sydsiden er lyngklædt. — Ved at lægge et Snit tværs over Toppens nordre Ende skar man lige ned i Kanten af en cirkulær Plet med opfyldt Jord, som senere viste sig at være vestre Stolpehul, idet Galgen ved Fundet af østre Stolpehul viste sig at have været orienteret VSV-ØNØ, og har altsaa ligget paa den Ende af Bakken, der var nærmest ved Byen. — Stolpehullet var tragtformet med et Tværmaal paa 1,30 m maalt 30 cm under Lyngskjolden; Hullets Dybde var 1,50 m og Bundens Diameter var 0,65 m. Midt i Hullet saas de skarpe Omrids af en Stolpe, aftegnet som en mørk, firkantet Blok af sort, blødt Muld; det var den formuldede Stolpe, 27 × 30 cm i Firkant. Omkring Stolpen, op mod den sorte Muldblok, laa en Del haand-

og hovedstore Sten, som har været pakket omkring Stolpen til Støtte. — I Hullet fandtes endvidere en Jerngenstand, som sikkert er en sammenhamret Nagle.

Østre Stolpehul fandtes nu let. Det var af omtrent samme Størrelse og Form som vestre. Aftegningen af Stolpen var dog betydelig svagere end den første (maaske af en anden Træsart), men man kunde dog med Sikkerhed fastslaa, at den havde været rund med en Diameter paa ca. 44 cm. — Dette Forhold kunde tyde paa, at Stolpen har været udskiftet, hvilket vel heller ikke var usandsynligt, da Rye Birk bestod indtil 1687, da det lagdes under Hjlemslev Herred.

Nu havde man altsaa Stolperne, og de har naturligvis været forbundet med en Tværbjælke, Galgehammer, hvori Forbryderne har været hængt. Galgens indvendige Maal har været 4,20 m, saa der kunde vel, om det var nødvendigt, hænge flere paa een Gang.

Ret mange kan vel ikke have draget deres sidste Suk her. Rye Birk var kun en lille Jurisdiktion, selv om mange fremmede kom hertil, og Hovederne jo nok sad løsere dengang. Men var en Delinkvent dømt til Døden paa Tinget, førtes han gennem Jammerdalen ad Hulvejen til Galgebakken, hvorfra han har taget et sidste Rundskue over Søerne, Bakkerne og de tunge Skove, og maaske har hans Øje dvælet en Stund ved Sct. Søren's tindeprydede Kirke, inden Hamperebet lukkede dem for stedse. — Desværre kender vi intet til Galgens »Gæster«, da der er bevaret saa faa Tingbøger fra Rye Birk, kun for de sidste 20 Aar af Birkets Bestaaen. (Edv. Egeberg har dog i sine Optegnelser om Rye anført, at i Begyndelsen af 1590'erne skal en Mand og en Kvinde være henrettet paa Retterstedet i Rye Birk, men hvorfra Oplysningen stammer, har jeg ikke kunnet fastslaa). Lensregnskaberne for-

tæller intet om Henrettelser i Rye Birk; man kunde dog nok have formodet, at Mestermanden maatte være blevet betalt fra Skanderborg.

Ved fortsat Gravning fandt man paa Bakkens Top en Grav eller rettere en Benkule, beliggende ca. 3,30 m fra vestre og 2,65 m fra østre Stolpehul i østlig Retning fra Galgen. Kulen rummede et nedgravet, eller nedkulet, Skelet af et Menneske; Kraniets øverste Punkt laa 1,10 m under Jordoverfladen, og Kulens Dybde var 1,70 m. — Kraniet vendte Næsen nedad, Rygsøjlen var knækket to Steder, formentlig paa Grund af Jordtrykket, Underarm og Underben vendte »forkert«, hvilket vanskeliggjorde Udgravningen. Skelettet kom dog temmelig velholdent op, og det viste sig da at mangle venstre Underarm og en Del Haand- og Fodrodsknogler.

Efter en Undersøgelse paa Københavns Universitets antropologiske Laboratorium kan følgende fastslås: Skelettet har sandsynligvis tilhørt en Kvinde i Alderen 20—30 Aar. Legemshøjden er beregnet til ca. 158 cm. Kraniet er særdeles velbevaret, langskallet af »nordisk« Type med veludviklet Nakkeknude og betydelig Kapacitet. Der findes en Defekt ved højre Kindbue, og et lille rundt Hul i højre Side af Nakkebenet er sikkert fremkommet efter Døden. Noget Tegn paa voldelig Medfart findes ikke paa Kraniet, ej heller paa de 24 Hvirvler, specielt er Halshvirvelsøjlen ganske normal. (Dr. med. K. Bröste).

Efter denne Redegørelse staar man sikkert ikke overfor en hængt. Hvad der er sket med Damen, kan man altsaa kun gætte paa. Stillingen, hun fandtes i, kunde saa udmærket tyde paa levende Begravelse, men hun kunde selvfølgelig lige saa godt være puttet i en Sæk

efter sin Død og smidt ned i Kulen. — Dette opklares vel aldrig.

I østre Stolpehul fandtes en Skinnebenskogle stammende fra et andet Skelet; Knoglen er maaske kommet med i Fylden, da man gravede Hul til en ny Stolpe. Sikkert er der flere Skeletter paa Galgebakken, men med Bevislighederne for Galgens Tilstedeværelse mente Udgraverne at kunne slutte Undersøgelsen med tilfredsstillende Resultat og med Sikkerhed for, at her stod Rye Galge.